

АНАЛІЗ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМВІДНОСИН МІЖ СУБ'ЄКТАМИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ

© 2015 ЛОМЕЙКО Ю. А.

УДК 336.24.07+336.242/.248

Ломейко Ю. А. Аналіз та напрями вдосконалення взаємовідносин між суб'єктами митного контролю

Мета статті полягає в дослідженні взаємовідносин, які виникають між контролюючими органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності під час здійснення митного контролю. За результатами аналізу та систематизації наукових праць з цього питання було встановлено, що вирішальним фактором для вчинення тих чи інших дій контролюючими органами є реалізація ними своєї конкретної функції. З метою виявлення можливих напрямів вдосконалення митного контролю запропоновано такий поділ функцій митних органів: фіскальна, правоохоронна, сервісна. Розглянуто структуру державних органів, до завдань яких належить адміністрування митних платежів. Також розглянуто порядок декларування та здійснення митного оформлення товарів та транспортних засобів у відповідний митний режим і порядок дій контролюючих органів у пунктах пропуску через державний кордон – як чинників, що впливають на виникнення обов'язку зі сплати митних платежів, і порядок його виконання. Визначено групи митних режимів, які передбачають надання фінансових гарантій зі сплати митних платежів. Також у статті розглянуто питання включення роялті до митної вартості та порядок сприяння митними органами захисту прав інтелектуальної власності. За результатами дослідження встановлено необхідність удосконалення взаємовідносин між суб'єктами митного контролю після випуску товарів і транспортних засобів у відповідний митний режим, по-перше, у зв'язку зі скороченням строків митного оформлення; по-друге, у зв'язку із обов'язковим включенням до митної вартості ліцензійних платежів, сума яких на момент митного оформлення може бути чітко не встановлена.

Ключові слова: митний контроль, митне оформлення, митна декларація, митний режим, митні платежі, пункти пропуску через державний кордон.

Рис.: 3. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 18.

Ломейко Юлія Андріївна – аспірантка, кафедра фінансів, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: yulya797979@ukr.net

УДК 336.24.07+336.242/.248

UDC 336.24.07+336.242/.248

Ломейко Ю. А. Анализ и направления усовершенствования взаимоотношений между субъектами таможенного контроля

Цель статьи заключается в исследовании взаимоотношений, возникающих между контролирующими органами и субъектами внешнеэкономической деятельности во время осуществления таможенного контроля. В результате анализа и систематизации научных работ, посвященных этому вопросу, было установлено, что определяющим фактором для осуществления тех или иных действий контролирующими органами является осуществление ими своей конкретной функции. С целью определения возможных направлений усовершенствования таможенного контроля предложены такие характеристики функций таможенных органов: фискальная, правоохранительная, сервисная. Рассмотрена структура государственных органов, в задачи которых входит администрирование таможенных платежей. Также рассмотрен порядок декларирования и осуществления таможенного оформления товаров и транспортных средств в соответствующий таможенный режим и порядок действий контролирующих органов в пунктах пропуску через государственную границу – как факторов, влияющих на возникновение обязательств по уплате таможенных платежей, и порядок их позашения. Определены группы таможенных режимов, которые предполагают предоставление финансовых гарантий по уплате таможенных платежей. Рассмотрен вопрос включения роялти в таможенную стоимость и порядок содействия таможенными органами защите прав интеллектуальной собственности. По результатам исследования определена необходимость усовершенствования взаимоотношений между субъектами таможенного контроля после выпуска товаров и транспортных средств в соответствующий таможенный режим, во-первых, в связи с сокращением сроков таможенного оформления; во-вторых, в связи с обязательным включением в таможенную стоимость лицензионных платежей, сумма которых на момент таможенного оформления может быть четко не установлена.

Ключевые слова: таможенный контроль, таможенное оформление, таможенная декларация, таможенный режим, таможенные платежи, пункты пропуска через государственную границу.

Рис.: 3. **Табл.:** 1. **Библ.:** 18.

Ломейко Юлия Андреевна – аспирантка, кафедра финансов, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана (пр. Победы, 54/1, Киев, 03068, Украина)

E-mail: yulya797979@ukr.net

Lomeiko Yu. A. Analysis and Directions of Improving the Relationships between Participants of Customs Control

The article is aimed to study the relationships between control authorities and entities engaged in foreign economic activities in the course of customs control. As result of the analysis and systematization of scholarly works on the topic, it has been found that the determining factor for the implementation of any activities through the control authorities is the exercising their specific function. To identify possible areas for improving customs control such characteristics of customs functions are proposed: fiscal, law-enforcement, service. Structure of the state bodies responsible for administration of customs payments has been considered. Also, order of declaring and carrying out customs clearance of goods and transport means according to the applicable customs regime as well as order of procedures executed through the control bodies at border inspection points, have been considered as the factors affecting occurrence of the obligations on customs payments and order of their maturity. A group of customs regimes, which involve the provision of financial guarantees on payment of customs duties, has been determined. Inclusion of royalties in the customs value and how to facilitate the customs protection of intellectual property rights has been considered. The study identified the need to improve the relationship between the participants of customs control after the release of goods and transport means to the applicable customs regime, in the first place, due to a reduction of terms of customs clearance; secondly, in relation to the obligatory inclusion in the customs value of royalties, the amount of which at the time of customs clearance cannot be clearly identified.

Key words: customs control, customs clearance, customs declaration, customs regime, customs duties, border inspection posts.

Pic.: 3. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 18.

Lomeiko Yuliia A. – Postgraduate Student, Department of Finance, Kyiv National Economic University named after. V. Getman (pr. Peremogy, 54/1, Kyiv, 03068, Ukraine)

E-mail: yulya797979@ukr.net

Взаємовідносини, які виникають в процесі здійснення митного контролю, у складних умовах сьогодення потребують детального вивчення та вдосконалення. З урахуванням зовнішньоекономічної діяльності, як передумови виникнення митного контролю, варто приділити більше уваги питанню розвитку функцій контролюючих органів, якими здійснюється захист митних інтересів держави, а також вкрай необхідний захист державних кордонів.

Питання вдосконалення організації функціонування митного контролю в Україні вивчали такі науковці, як: О. П. Гребельник [15], І. Г. Бережнюк [14], В. А. Туржанський [17, 18], С. С. Терещенко [16] та інші.

Автори монографії «Актуальні питання теорії та практики митної справи» [14, с. 34] зазначають такі групи завдань митних служб: «1) профільні: економічні, правоохоронні, організаційні; 2) специфічні: антитерористичні, навчальні, наукові, дозвільні, природоохоронні, інформаційно-консультативні». Водночас наводиться такий перелік типів митних служб пострадянських країн: сервісний, фіскальний, правоохоронний [14, с. 31]. Крім того, авторами визначено митний аудит як окрему форму митного контролю [14, с. 158] і зазначено, що «на практиці виділяють такі форми митного контролю: 1) попередній документальний контроль, який здійснюється у пунктах пропуску через державний кордон України; 2) контроль під час митного оформлення товарів і транспортних засобів комерційного призначення; 3) митний аудит – контроль після митного оформлення товарів і транспортних засобів комерційного призначення» [14, с. 159].

Туржанський В. А., розглядаючи постаудит в системі митного контролю, зазначає: «... в Україні необхідно активізувати митний постаудит, налагоджуючи взаємодію з митними органами інших країн, податковими та іншими контролюючими органами» [18, с. 18]. На думку цього ж автора, податковий та митний аудит за податками та зборами – це документальна перевірка уповноваженими посадовими особами територіальних контролюючих органів даних бухгалтерського обліку операцій з оподаткування, показників податкової та фінансової звітності, митних декларацій та декларацій митної вартості з метою дотримання облікової, податкової та митної політик підприємства щодо своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати податків і зборів [17, с. 361].

О. П. Гребельник наголошує, що: «Найважливішими адміністративними інструментами захисту національних інтересів є митний контроль та митне оформлення» [15, с. 24]. С. Терещенко і С. Галько [16, с. 46], розглядаючи окремі елементи системи аналізу та управління ризиками, зазначають: «вхідні дані слугують інформаційним масивом для здійснення аналізу ризиків міжнародного ланцюга поставок товарів». Це твердження набуває особливого значення в контексті вдосконалення порядку контролю за включенням роялті до митної вартості товарів та сприянню захисту інтелектуальної власності.

Розглянуті наукові джерела в цілому акцентують увагу на покращенні взаємовідносин митних органів з

іншими інституціями з метою вдосконалення митного контролю. Здебільшого авторами розглядаються форми проведення митного контролю як передумови виникнення тих чи інших відносин в митній сфері. На нашу думку, додаткового вивчення потребує питання вдосконалення взаємовідносин між суб'єктами митного контролю, залежно від здійснення митними органами окремих функцій.

Метою статті є пошук можливих напрямів вдосконалення взаємовідносин, які виникають під час здійснення митного контролю, і розробка методів їх практичної реалізації.

Визначальною складовою існування та розвитку держави є наявність території із визначеними та захищеними кордонами, що, у свою чергу, передбачає створення системи митного контролю, спроможної забезпечити збереження національних економічних інтересів, державної безпеки та ефективного співробітництва з зовнішніми партнерами.

Відповідно до ст. 4 Митного кодексу України від 13.03.2012 р. № 4495-VI (далі – МКУ) [1]: «Митний контроль – сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм цього Кодексу, законів та інших нормативно-правових актів з питань державної митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку».

Основна мета митного контролю – це забезпечення законного переміщення осіб, товарів та транспортних засобів через митний кордон, в тому числі повне та своєчасне адміністрування митних платежів.

На нашу думку, функції органів митного контролю слід поділяти на такі три основні: фіскальну, правоохоронну та сервісну. Сьогодні в Україні органи, уповноважені здійснювати митний контроль, входять до складу Державної фіскальної служби України (далі – ДФСУ). Отже, можна відзначити саме фіскальну спрямованість діяльності органів митного контролю.

Зауважимо, що при здійсненні кожної функції органи митного контролю мають співпрацювати з іншими державними інституціями, приватними організаціями та представниками іноземних держав. Зокрема, при здійсненні фіскальної функції – з іноземними органами митного контролю, органами податкового контролю, гарантами забезпечення сплати зобов'язань митних платежів, утримувачами магазинів безмитної торгівлі, митних складів, вільних митних зон сервісного, комерційного, промислового типу та ін. Правоохоронної – з підрозділами Служби безпеки України (далі – СБУ), податкової міліції, підрозділами Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС) та ін. Під час виконання сервісної функції – з метою спрощення митних процедур і прискорення митного оформлення – з уповноваженими економічними операторами (далі – УЕО), утримувачами вантажних митних комплексів, утримувачами складів тимчасового зберігання, іноземними державними органами тощо.

Наведемо на *рис. 1* структуру підрозділів ДФСУ, діяльність яких спрямована саме на здійснення державної митної справи.

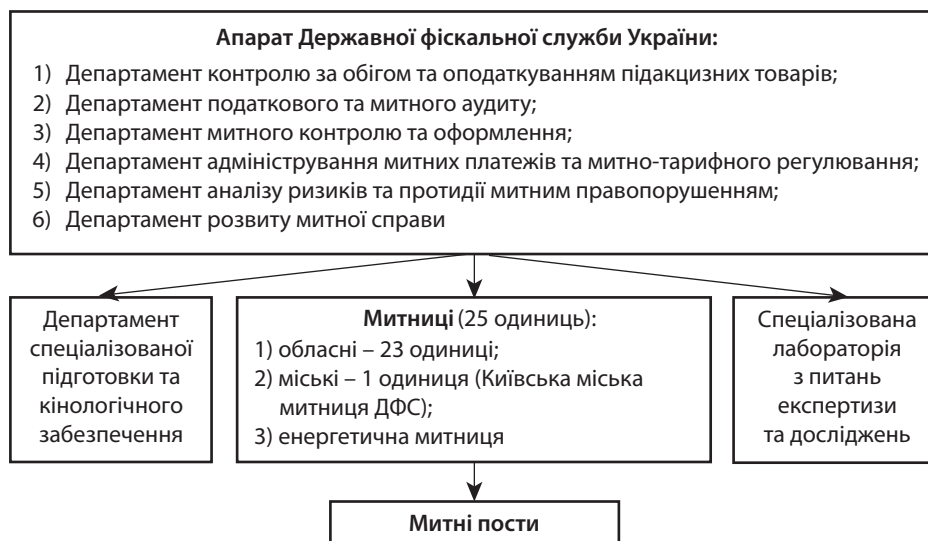

Рис. 1. Структура органів митного контролю станом на 01.01.2015 р.

Джерело: розроблено за даними [4, 5, 13].

За даними рис. 1 можна зауважити, що саме зі створенням ДФСУ було організовано такі департаменти: Департамент митного контролю та оформлення, Департамент адміністрування митних платежів та митно-тарифного регулювання, Департамент аналізу ризиків та протидії митним правопорушенням, Департамент розвитку митної справи.

Навівши структуру органів ДФСУ, які забезпечують здійснення державної митної справи, приділемо увагу Департаменту контролю за обігом та оподаткуванням підакцизних товарів. До функцій саме цього структурного підрозділу ДФСУ належить контроль за виробництвом та обігом марок акцизного податку. Маркування тютюнових виробів та алкогольних напоїв при імпорті – вагомий чинник попередження виникнення податкового боргу з акцизного податку при імпорті товарів. Порядок ввезення зазначених товарів передбачає сплату податку імпортером в момент купівлі в територіальному органі ДФСУ [6] замовлених марок акцизного збору з подальшим їх відправленням іноземному виробнику. У такому випадку органи митного контролю у пунктах митного оформлення мають лише перевірити їх наявність та автентичність при перетині кордону імпортованими товарами. Також до функцій даного Департаменту відноситься контроль за цільовим використанням підакцизних товарів, звільнених від оподаткування, або такими, що оподатковуються за 0%, у тому числі імпортованих. Отже, на наш погляд, даний структурний підрозділ ДФСУ доцільно відносити до органів, які здійснюють митну справу.

Розглянемо більш детально взаємодію органів митного контролю з іншими державними органами при здійсненні ними своїх основних функцій.

Правоохоронна функція митного контролю передбачає взаємодію митних органів відповідно з правоохоронними. Згідно з МКУ органи митного контролю співпрацюють зі Службою безпеки України під час протидії та запобіганню контрабанди. Звернемо увагу на те,

що відповідно до ст. 201 Кримінального кодексу України (далі – ККУ) [3]: «Контрабанда – це переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї та боеприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації».

Зауважимо, що переміщення інших товарів через митний кордон з приховуванням від митного контролю є адміністративним правопорушенням згідно із положеннями МКУ. Якщо зазначені дії спричинили несплату митних платежів, таке правопорушення може бути або адміністративним, або кримінальним, залежно від обсягу несплачених платежів. Відповідно до ст. 212 ККУ кримінальна відповідальність за несплату податків, а отже, і митних платежів, настає, якщо обсяг такої несплати досяг значних, великих або особливо великих розмірів. У такому випадку органи митного контролю співпрацюють з органами податкової міліції та органами МВС та іншими правоохоронними органами.

Виконання органами митного контролю сервісної функції передбачає, насамперед, скорочення митних процедур при переміщенні осіб, товарів та транспортних засобів через митний кордон України. З цієї метою застосовується система управління ризиками із визначеними їхніми профілями. Запровадження в Україні інституту уповноважених економічних операторів із набранням чинності МКУ від 2012 р. покликано забезпечити підвищення якості саме сервісної функції органів митного контролю.

Окрему увагу приділимо виконанню фіскальної функції. Як уже зазначалося, включення митних органів до структури ДФСУ засвідчує особливу важливість саме цієї функції. Митне оформлення, як умова нарахування митних платежів (ввізного мита, вивізного мита, акцизного податку та податку на додану вартість), передбачає

необхідність чіткого узгодження дій органів митного контролю з органами охорони державного кордону.

З метою встановлення алгоритму дій органів митного контролю при ввезенні або вивезенні з митної території України товарів та транспортних засобів на рис. 2 наведемо спільний для автомобільних, водних, залізничних, повітряних транспортних засобів та товарів, що переміщуються ними, порядок здійснення митного контролю у пунктах пропуску через державний кордон.

Спільною рисою переміщення товарів такими видами транспорту є те, що здійснення митного контролю для них передбачено в пунктах пропуску через держав-

ний кордон України, на відміну від переміщення товарів трубопровідним транспортом та лініями електропередач, що розглядатиметься далі.

Дані, представлені на рис. 2, ілюструють порядок дій органів митного контролю, органів охорони державного кордону, органів радіологічного контролю, органів фіто-санітарного, санітарно-епідеміологічного, екологічного контролю, посадових осіб адміністрацій портів, аеропортів, залізничних станцій та декларантів при ввезенні та вивезенні товарів і транспортних засобів у пунктах пропуску через державний кордон.

Зазначимо, що законодавством України передбачено додаткові особливості пропуску через митний кор-

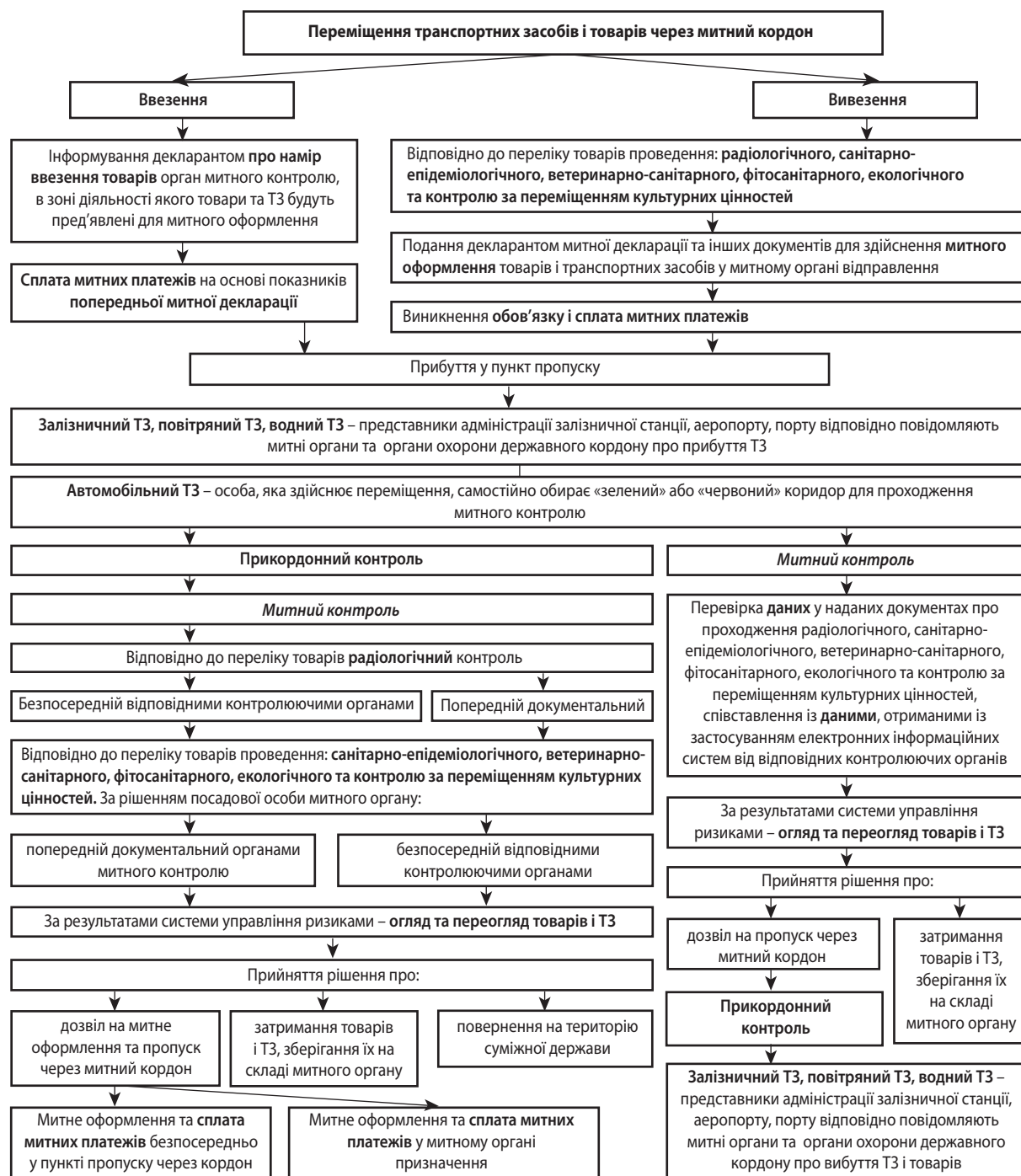

Рис. 2. Узагальнена схема взаємодії суб'єктів митного контролю при переміщенні товарів через митний кордон України

Джерело: розроблено за даними [1, 7].

дон окремо для автомобільних, водних, залізничних, повітряних транспортних засобів та товарів, що переміщуються ними. Наприклад, як це наведено на рис. 2, визначальним фактором, який обумовлює здійснення тих чи інших дій органами митному контролю, при перетині кордону автомобільними транспортними засобами та товарами, що ними переміщуються, є обрання перевізником «зеленого» або «червоного» коридору для проходження митного контролю.

не в пунктах пропуску через державний кордон, а на законодавчо затверджених об'єктах, наприклад: газомірювальних станціях, пунктах вимірювання втрат газу, підземних сховищах газу, насосних станціях, пунктах обліку етилену тощо (рис. 3).

Порядок здійснення митного контролю при переміщенні товарів трубопровідним транспортом та лініями електропередач, зазначений на рис. 3, ілюструє взаємодію таких суб'єктів митного контролю: декларант; органи, уповноважені вести облік фактичного обсягу переміщених товарів, митниці (митні пости), у зоні діяльності якої знаходиться місце митного контролю та митниці (митні пости); уповноважені на здійснення митних форм

Розглянемо порядок переміщення товарів трубопровідним транспортом та лініями електропередач, що передбачає здійснення митного контролю

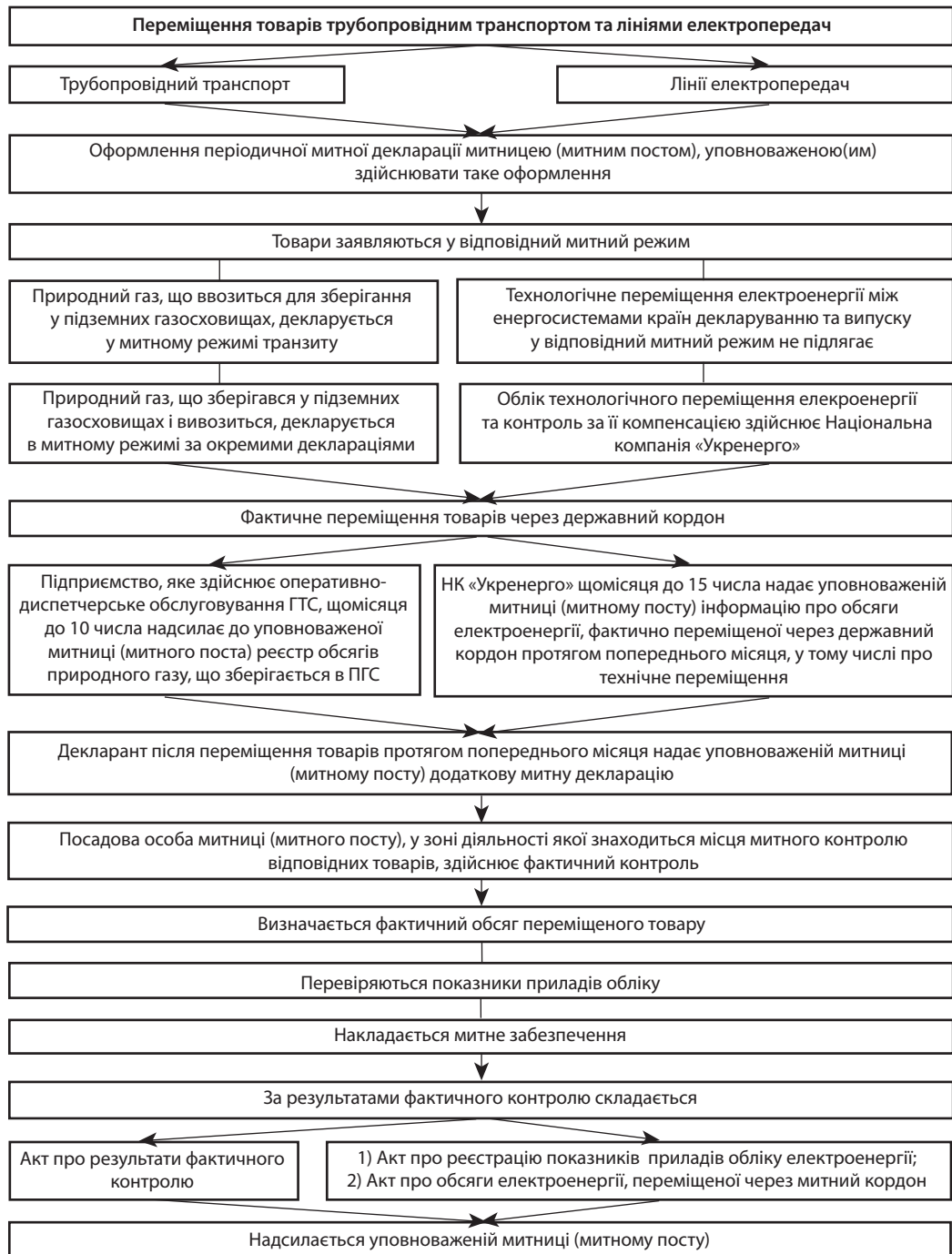

Рис. 3. Порядок здійснення митних формальностей на трубопровідному транспорті та лініях електропередач

Джерело: розроблено за даними [12].

мальностей на трубопроводному транспорті та лініях електропередачі. Розглянутий алгоритм переміщення товарів засвідчує необхідність подання періодичної митної декларації органу митного контролю незалежно від напрямку руху товару. Така декларація передбачає сплату митних платежів за попередніми даними, які потім коригуються додатковою митною декларацією, за результатами фактичного обсягу переміщеного товару.

Також зауважимо, що для здійснення митного контролю в пунктах пропуску через державний кордон спільним для всіх видів транспорту є те, що при ввезенні переміщення через митний кордон товарів та транспортних засобів починається прикордонним контролем, а закінчується митним, тоді як при вивезенні – починається митним, а завершується прикордонним. Крім цього, посадові особи органів митного контролю мають приймати рішення щодо обрання тих, чи інших форм митного контролю за результатами застосування системи управління ризиками, незважаючи на вид транспорту, який перетинає кордон. Зауважимо, що термін, визначений для здійснення митного оформлення, скоротився з 24 годин до 4 годин із набранням чинності Митним кодексом України від 13.03.2012 р. № 4495-VI.

Додатково варто зазначити, що незалежно від виду транспорту згідно зі ст. 289 МКУ обов'язок зі сплати митних платежів виникає: 1) у разі ввезення товарів – з моменту фактичного ввезення цих товарів на митну територію України; 2) у разі вивезення в режимі експорту – з моменту прийняття контролюючим органом митної декларації для митного оформлення. Водночас ст. 297 МКУ передбачено такі строки сплати митних платежів: 1) у разі ввезення товарів на митну територію України – до або на день подання контролюючому органу митної декларації для митного оформлення; 2) у разі вивезення – не пізніше прийняття контролюючим органом митної декларації. Строки митного декларування обмежуються 10 робочими днями з дати доставлення їх митному органу, який здійснює митне оформлення, згідно зі ст. 263 МКУ. Одночасно, згідно зі ст. 194 МКУ, у разі ввезення товарів та транспортних засобів на митну територію України декларант зобов'язаний повідомити митний орган про намір здійснити їх ввезення шляхом подання попередньої митної декларації або документів, що її замінюють. Випуск товарів і транспортних засобів у відповідний митний режим може бути здійснено на основі попередньої митної декларації за рішення митних органів, якщо вона містить всі необхідні для цього відомості, якщо ні – декларантом подається додаткова митна декларація. Попередня, або попередня разом із додатковою, митні декларації, у разі випуску за ними товарів і транспортних засобів у митний режим, вважаються митною декларацією, заповненою в звичайному порядку.

Отже, наявність обов'язку декларанта повідомити митні органи, якими здійснюється митне оформлення, про намір ввезення товарів і транспортних засобів у формі подання їм попередньої митної декларації, є засобом із попередження виникнення податкового боргу з митних платежів, оскільки строки їх сплати у разі ввезення товарів і транспортних засобів передбачені до

або на день подання митної декларації. У разі вивезення товарів та транспортних засобів за межі митної території України таким заходом є виникнення обов'язку зі сплати митних платежів не пізніше їх митного оформлення у відповідний митний режим, без чого не може бути здійснено перетин кордону у відповідному напрямку.

Звернемо увагу також на такий вирішальний чинник здійснення митних процедур, як митний режим. Насамперед від цього фактора залежить звільнення від оподаткування митними платежами товарів та транспортних засобів. У *табл. 1* наведемо основні характеристики митних режимів.

За даними *табл. 1* можна виявити окремі групи митних режимів, які передбачають: повне, часткове, умовне повне та умовне часткове звільнення від сплати митних платежів. Зауважимо, що надання умовного повного або часткового звільнення від сплати митних платежів не обов'язково вимагає надання органами митного контролю фінансової гарантії. Крім того, слід звернути увагу на те, що такі митні режими, як: безмитна торгівля, митний склад, зона вільної торгівлі, скоріш, обумовлюють здійснення певних видів господарської діяльності, ніж, як решта режимів, напрям і мету перетинання транспортними засобами та іноземними й українськими товарами митного кордону України. Усі митні режими передбачають поміщення у них товарів, однак тільки деякі, а саме: транзит, тимчасове ввезення, тимчасове вивезення – регламентують порядок переміщення через митний кордон України комерційних транспортних засобів. Також зауважимо, що такі митні режими, як: безмитна торгівля, митний склад, зона вільної торгівлі передбачають отримання їх утримувачем відповідного дозволу в центральному органі ДФСУ на здійснення таких видів діяльності, так само, як і відкриття вантажного митного комплексу та складу тимчасового зберігання.

Більш детально розглянемо порядок надання фінансових гарантій зі сплати зобов'язань з митних платежів. Відповідно до МКУ фінансова гарантія може надаватися гарантом у формі документа та у формі внесення грошових коштів на відповідний рахунок. Крім цього, зобов'язання зі сплати митних платежів можуть забезпечуватись за допомогою книжки МДП (для автомобільного транспорту), за допомогою книжки А.Т.А. (для тимчасового ввезення). Фінансова гарантія надається на суму митних платежів, що підлягали б сплаті за відсутності умовного звільнення. Гарантом може виступати банківська установа або незалежний фінансовий посередник. Сьогодні положеннями МКУ передбачено досить жорсткі критерії, яким має відповідати гарант для отримання такого статусу. Зокрема, наприклад, він повинен мати уповноважених представників в усіх пунктах пропуску через державний кордон. Крім умов, передбачених окремими митними режимами, фінансові гарантії можуть надаватись у випадках необхідності коригування митної вартості після випуску товарів.

Саме питання взаємовідносин суб'єктів митного контролю в контексті визначення митної вартості, а саме: включення до її складу сум роялії та ліцензійних платежів, на нашу думку, потребує окремої уваги.

Характеристики митних режимів, розроблено за даними [1]

№	Назва	Предмети митного режиму	Митні платежі	Фінансові гарантії
1	Імпорт	Іноземні товари	Сплачуються	
2	Реімпорт	Товари, що вивозились за межі, та ввозяться на митну територію України	Надається звільнення від сплати митних платежів при ввезенні, вивізні мито, сплачене при вивезенні, повертається	
3	Експорт	Вітчизняні товари	Сплачуються	
4	Реекспорт	Товари, що ввозились на митну територію, та вивозяться за її межі	Надається звільнення від сплати вивізного мита, суми митних платежів, сплачених при ввезенні, повертаються	
5	Транзит	Іноземні та українські товари і транспортні засоби з метою транзиту	Надається умовне повне звільнення	Надаються
6	Тимчасове ввезення	Іноземні товари та транспортні засоби для конкретних цілей	1) Умовне повне звільнення – для товарів зазначених у відповідних Додатках Конвенції Про тимчасове ввезення, (ТЗ комерційного призначення, обладнання тощо); 2) Інші товари – умовне часткове звільнення (сплаті підлягає за кожен повний та неповний календарний місяць 3% суми митних платежів, яка підлягала б сплаті при імпорті)	Надаються
7	Тимчасове вивезення	Українські товари і транспортні засоби	Надається умовне повне звільнення від сплати вивізного мита	
8	Митний склад	Українські та іноземні товари	Надається умовне повне звільнення від сплати митних платежів	
9	Безмитна торгівля	Іноземні та українські товари призначені для реалізації за межі митної території України	Надається умовне повне звільнення	
10	Вільна митна зона	Іноземні товари, що ввозяться на її межу та вивозяться за неї	Надається умовне повне звільнення	
		Українські товари, які ввозяться на її територію	Сплачується вивізні мито при ввезенні на територію вільної митної зони	
11	Переробка на митній території України	Іноземні товари із зобов'язанням про реекспорт продуктів переробки	Надається умовне повне звільнення	Можуть застосовуватися за обґрунтованим рішенням КМУ
12	Переробка за межами митної території України	Українські товари із зобов'язанням про імпорт продуктів переробки	Надається умовне повне звільнення від сплати митних платежів для товарів. Часткове звільнення від сплати митних платежів для продуктів переробки: сплаті підлягає позитивна різниця між сумою митних платежів, нарахованих на продукти переробки, і сумою митних платежів, яка б сплачувалась в разі імпорту товарів, з яких вони вироблені	Надаються на суму вартості товарів
13	Відмова на користь держави	Іноземні товари	Звільняються від сплати митних платежів	
14	Знищення або руйнування	Іноземні товари	Надається умовне повне звільнення від сплати митних платежів	

Порядок включення до митної вартості сум роялті та інших ліцензійних платежів регламентує Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 446 [8]. Положення зазначеного Порядку передбачають два варіанти включення таких платежів до митної вартості: 1) якщо сума роялті відома, декларант зобов'язаний включити їх до митної вартості; 2) якщо сума роялті невідома, декларант здійснює їх розрахунок на підставі: а) прогнозних показників відповідно до умов договору; б) прогнозних показників за результатами попереднього періоду, і прогнозні суми включає до митної вартості. Після фактичної сплати роялті декларант здійснює коригування митної вартості.

Відповідно до зазначеної Постанови терміни «роялті» та «ліцензійні платежі» вживаються у значеннях, наведених в Національному стандарті № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2007 р. № 1185 [9]. Отже, роялті – ліцензійний платіж у вигляді сум, які сплачуються періодично, залежно від обсягів виробництва або реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) з використанням об'єкта права інтелектуальної власності. Крім роялті, до ліцензійних також відноситься паушальний платіж, тобто одноразовий платіж, який становить фіксовану суму і не залежить від обсягів виробництва продукції із використанням об'єкта права інтелектуальної власності. Комбінований платіж передбачає сплату як паушального платежу, так і роялті. Оскільки порядок включення сум роялті та інших ліцензійних платежів базується на положеннях зазначеної Постанови, наведемо види об'єктів прав інтелектуальної власності, які нею визначаються: 1) літературні та художні твори; 2) комп'ютерні програми; 3) копії даних (бази даних); 4) виконання; 5) фонограми, відеограми, передачі організацій мовлення; 6) винаходи, корисні моделі, промислові зразки; 7) компонування інтегральних мікросхем; 8) раціоналізаторські пропозиції; 9) сорти рослин, породи тварин; 10) комерційні найменування, торгівельні марки; 11) комерційні таємниці та інші об'єкти, передбачені законодавством.

Крім того, наведемо визначення «роялті» згідно з Податковим кодексом України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (далі – ПКУ) [2]: «Роялті – це будь-який платіж, отриманий як винагорода за використання або за надання права на використання об'єкта права інтелектуальної власності, а саме: на будь-які літературні твори, твори мистецтва або науки, включаючи комп'ютерні програми, інші записи на носіях інформації, відео- або аудіокасети, кінематографічні фільми або плівки для радіо- чи телевізійного мовлення, передачі (програми) організацій мовлення, інших аудіовізуальних творів, будь-які права, які охороняються патентом, будь-які зареєстровані торговельні марки (знаки на товари і послуги), права інтелектуальної власності на дизайн, секретне креслення, модель, формулу, процес, права інтелектуальної власності на інформацію щодо промислового, комерційного або наукового досвіду (ноу-хау)».

Зауважимо, що згідно з ПКУ не вважаються роялті платежі, отримані:

1) як винагорода за використання комп'ютерної програми, якщо умови використання обмежені функціональним призначенням такої програми та її відтворення обмежене кількістю копій, необхідних для такого використання (використання «кінцевим споживачем»);

2) за придбання примірників (копій, екземплярів) об'єктів інтелектуальної власності, які втілені в електронній формі, для використання за своїм функціональним призначенням для кінцевого споживання;

3) за придбання речей (у т. ч. носіїв інформації), в яких втілені або на яких містяться об'єкти права інтелектуальної власності (комп'ютерної програми), у користування, володіння та/або розпорядження особи;

4) за передачу прав на об'єкти права інтелектуальної власності, якщо умови передачі прав на об'єкт права інтелектуальної власності надають право особі, яка отримує такі права, продати або здійснити відчуження в інший спосіб права інтелектуальної власності або оприлюднити (розголосити) секретні креслення, моделі, формули, процеси, права інтелектуальної власності на інформацію щодо промислового, комерційного або наукового досвіду (ноу-хау), за винятком випадків, коли таке оприлюднення (розголошення) є обов'язковим згідно із законодавством України.

Отже, роялті – це плата суб'єкту права інтелектуальної власності за використання об'єкта такого права, для виробництва товарів (робіт, послуг) з метою їх подальшої реалізації для отримання прибутку.

Відповідно до вже зазначеного Національного стандарту № 4 [9] контрафактні товари – це «продукція, або примірник, які відтворюються, або випускаються, відтворюються, публікуються, розповсюджуються, реалізуються тощо з порушенням майнових прав інтелектуальної власності».

МКУ надає таке визначення контрафактним товарам: «товари, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, ввезення яких на митну територію України або вивезення з цієї території є порушенням прав інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до закону».

Органи митного контролю відповідно до МКУ сприяють захисту прав інтелектуальної власності в межах своїх повноважень. Звернемо увагу на те, що існує два варіанти, коли митне оформлення товарів може бути призупинено за наявності підстав вважати їх контрафактними: 1) на підставі даних митного реєстру об'єктів прав інтелектуальної власності; 2) за ініціативою контролюючого органу. Перший варіант передбачає включення об'єкта права інтелектуальної власності до зазначеного реєстру, який формує центральний орган ДФС, на підставі заяв правовласників. Другий варіант регламентується Постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 р. № 432 [10], якою також визначено вичерпний перелік підстав призупинення митного оформлення потенційно контрафактних товарів, а саме: 1) до митного органу подано заяву особою, якій відповідно до закону належать права на об'єкт інтелектуальної власності, що не включений до митного реєстру; 2) митними органами отримана інформація про порушення прав інтелектуальної власності від право-

охоронних і контролюючих органів, міжнародних організацій, митних органів інших країн; 3) торгівельна марка товару, що перевозиться, відрізняється від торгівельної марки товару, зазначеної в митному реєстрі лише окремими елементами та є дуже схожою з нею.

Зауважимо, що положеннями МКУ не передбачено порядок взаємодії органів митного контролю та Державної служби інтелектуальної власності України. Саме до повноважень цього державного органу відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 19.11.2014 р. № 658 [11] належать: 1) видача патентів та свідоцтв на права інтелектуальної власності; 2) ведення державних реєстрів прав інтелектуальної власності; 3) державна реєстрація об'єктів прав інтелектуальної власності, реєстрація договорів про передачу прав на об'єкти прав інтелектуальної власності та ін.

Переміщення через митний кордон контрафактних товарів – негативне явище для якнайменш трьох зацікавлених сторін, а саме: 1) держави – у частині заниження митної вартості товарів і, як наслідок, недоотримання митних платежів; 2) суб'єкта права інтелектуальної власності – у частині порушення його майнових прав; 3) користувача об'єктом права інтелектуальної власності, який сплачує роялті та інші ліцензійні платежі на законних підставах, – у частині створення для нього недобросовісної конкуренції.

Отже, необхідність боротьби митними органами із контрафактними товарами та відсутність регламентованого порядку їх взаємодії із Державною службою інтелектуальної власності є суттєвим недоліком у взаємовідносинах між суб'єктами митного контролю.

ВИСНОВКИ

За результатами даного дослідження до позитивних аспектів функціонування митного контролю можна віднести такі:

- 1) маркування підакцизних товарів – як захід з упередження виникнення податкового боргу з митних платежів;
- 2) надання податкового векселя з акцизного податку при ввезенні підакцизних товарів, при їх умовному звільненні від оподаткування;
- 3) обов'язкове подання попередньої митної декларації митним органам у разі ввезення товарів та транспортних засобів на митну територію України;
- 4) обов'язкова сплата митних платежів у разі ввезення товарів та транспортних засобів за межі митної території України до перетину ними митного кордону;
- 5) запровадження процедури гарантування сплати митних платежів;
- 6) жорсткі критерії відбору зазначених гарантів;
- 7) надання дозволів на відкриття та експлуатацію: магазину безмитної торгівлі, митного складу, вільної митної зони, складу тимчасового зберігання, вантажного митного комплексу;
- 8) запровадження інституту уповноваженого економічного оператора.

Недоліками системи взаємозв'язків суб'єктів митного контролю, на наш погляд, є:

1) відсутність законодавчого визначення терміна «митний постаудит» із установленим порядком і метою його проведення, що необхідно за умови скорочення строків митного оформлення до 4 годин, починаючи з 2012 р.;

2) відсутність порядку взаємодії органів митного контролю з Державною службою інтелектуальної власності.

Вітчизняним законодавством з питань митної справи встановлено перелік форм митного контролю, до яких належать: 1) перевірка товарів та відомостей під час переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон; 2) митний огляд; 3) облік товарів та транспортних засобів; 4) усне опитування; 5) огляд територій та приміщень, митних складів, територій вільних митних зон, магазинів безмитної торгівлі; 6) перевірки обліку товарів, що переміщуються під митним контролем; 7) проведення документальних перевірок; 8) направлення запитів до інших державних органів, уповноважених органів іноземних держав.

Насамперед такі форми митного контролю, як документальні (планові, позапланові, виїзні, невиїзні) перевірки, мають стати формами саме митного постаудиту, із зазначенням додаткових, більш конкретних профілів ризику, на підставі яких здійснюється їх планування та проведення.

Підтвердженням наведеного вище є те, що скорочення строків митного оформлення поруч із позитивними тенденціями, а саме: прискоренням переміщення осіб, товарів і транспортних засобів через митний кордон, має недолік – обмеженість часу для застосування додаткових форм митного контролю. У такому разі варто сконцентрувати увагу на контролі товарів та транспортних засобів після їх оформлення у відповідний митний режим з метою вдосконалення системи митного контролю. Для досягнення зазначеної мети додаткового вивчення потребуватимуть питання створення відповідного структурного підрозділу ДФСУ та розробка додаткових профілів митних ризиків. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/paran316#n316>
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page2>
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 р. № 236 «Про Державну фіскальну службу України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF>
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 311 «Про утворення територіальних органів Державної фіскальної служби та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/311-2014-%D0%BF>

6. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2010 р. № 1251 «Про затвердження положення Про виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного збору та маркування алкогольних напоїв та тютюнових виробів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1251-2010-%D0%BF>

7. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 451 «Питання пропуску через державний кордон України осіб, автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників та товарів, що переміщуються ними» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/451-2012-%D0%BF>

8. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 446 «Про затвердження порядку включення суми роялті та інших ліцензійних платежів до ціни, що сплачена або підлягає сплаті за оцінювані товари, під час визначення їх митної вартості» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/446-2012-%D0%BF>

9. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2007 р. № 1185 «Про затвердження Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-%D0%BF>

10. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 р. № 432 «Про затвердження переліку підстав для призупинення митного оформлення товарів, щодо яких правовласником не подано заяву про сприяння захисту належних йому майнових прав на об'єкт права інтелектуальної власності, за ініціативою митного органу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/432-2012-%D0%BF/print1408223954430015>

11. Постанова Кабінету Міністрів України від 19.11.2014 р. № 658 «Про затвердження Положення про Державну службу інтелектуальної власності України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/658-2014-%D0%BF>

12. Наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 629 «Про митні формальності на трубопровідному транспорті та лініях електропередач» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1036-12>

13. Наказ ДФС України від 02.09.2014 р. № 101 «Про введення в дію Структури ДФС та внесення змін до наказу ДФС від 09.07.2014 р. № 1» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/nakazi-pro-diyalnist/63314.html>

14. Актуальні питання теорії та практики митної справи: монографія / [І. Г. Бережнюк, П. В. Пашко, А. Д. Войцещук та ін.] ; за ред. І. Г. Бережнюка. – Х.: ПП Мельник А. А., 2013. – 428 с. (Серія «Митна справа в Україні». Т. 21).

15. Гребельник О. П. Формування митно-тарифної політики України за умов ринкової трансформації: автореф. дис. ... д-р екон. наук: спец. 08.05.01 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / О. П. Гребельник. – Київ, 2003. – 43 с.

16. Терещенко С. Управління ризиками під час митного контролю товарів / С. Терещенко, С. Галько // Товари і ринки. – 2011. – № 1. – С. 43 – 48.

17. Туржанський В. А. Податковий та митний аудит зобов'язань за податками і зборами / В. А. Туржанський // Сталый розвиток економіки. – 2013. – № 4. – С. 357 – 362.

18. Туржанський В. А. Функціонування постаудиту в системі митного контролю: вітчизняний та зарубіжний досвід / В. А. Туржанський // Митна безпека. – 2013. – № 1. С. 13 – 19.

Науковий керівник – **Огонь Ц. Г.**, доктор економічних наук, професор, заслужений юрист України

REFERENCES

Berezhniuk, I. H. et al. *Aktualni pytannia teorii ta praktyky mytnoi spravy* [Recent Theory and practice of customs]. Kharkiv: Melnyk A. A., 2013.

Hrebelynyk, O. P. "Formuvannia mytno-taryfnoi polityky Ukrainy za umov rynkovoi transformatsii" [Formation of customs and tariff policy in Ukraine under conditions of market transformation]. *Avto-ref. dys. ... dokt. ekon. nauk: 08.05.01*, 2003.

[Legal Act of Ukraine] (2001). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

[Legal Act of Ukraine] (2014). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF>

[Legal Act of Ukraine] (2014). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/311-2014-%D0%BF>

[Legal Act of Ukraine] (2010). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1251-2010-%D0%BF>

[Legal Act of Ukraine] (2012). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/451-2012-%D0%BF>

[Legal Act of Ukraine] (2012). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/446-2012-%D0%BF>

[Legal Act of Ukraine] (2007). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-%D0%BF>

[Legal Act of Ukraine] (2014). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/432-2012-%D0%BF/print1408223954430015>

[Legal Act of Ukraine] (2014). <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/658-2014-%D0%BF>

[Legal Act of Ukraine] (2012). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1036-12>

[Legal Act of Ukraine] (2014). <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/nakazi-pro-diyalnist/63314.html>

[Legal Act of Ukraine] (2012). <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/paran316#n316>

[Legal Act of Ukraine] (2010). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page2>

Tereshchenko, S., and Halko, S. "Upravlinnia ryzykamy pid chas mytnoho kontroliu tovariv" [Risk management during customs control]. *Tovary i rynky*, no. 1 (2011): 43-48.

Turzhanskyi, V. A. "Podatkovi ta mytni audyt zobov'язan za podatky i zboramy" [Tax and customs audit obligations for taxes and fees]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, no. 4 (2013): 357-362.

Turzhanskyi, V. A. "Funktsionuvannia postaudytu v systemi mytnoho kontroliu: vitchyzniani ta zarubizhnyi dosvid" [Privacy postaudit system of customs control, national and international experience]. *Mytna bezpeka*, no. 1 (2013): 13-19.